

Retoryka i instytucje

Rhetoric and institutions

3/2016 EDITOR: KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA

RECENZJE | REVIEWS

MARIA ZAŁĘSKA

UNIwersytet Warszawski

M.ZALESKA@UW.EDU.PL

Argumentative Strukturen in Sprichwörtern,
Sarah Hoffmann. Bern etc.: Peter Lang, 2012.

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Poland. The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

MARIA ZAŁĘSKA
UNIwersytet Warszawski
M.ZALESKA@UW.EDU.PL

***Argumentative Strukturen in Sprichwörtern,* Sarah Hoffmann. Bern etc.: Peter Lang, 2012.**

Książka Sarah Hoffmann stanowi oryginalny wkład w badanie schematów argumentacji, wykorzystywanych w niemieckich przysłowia. Korpusem podstawowym jest obszerny zbiór niemieckich paremii. Autorka posłużyła się także drugim korpusem: zaczerpniętymi z gazet niemieckich fragmentami artykułów, w których pojawiają się przysłowia.

Autorka rozpoczyna od zdefiniowania kluczowego dla pracy pojęcia: przysłowia. Z punktu widzenia funkcjonalnego, Autorka omawia społeczną, pragmatyczną i argumentacyjną funkcję przysłów, wspominając także ich funkcję znakową, gdy ilustrują one różne typowe sytuacje.

Kolejny rozdział poświęcony jest analizie perswazyjnego wpływu przysłów. Wśród podstawowych oddziaływań perswazyjnych Autorka wymienia przede wszystkim wpływ emocjonalny: autorytet przysłów; zaufanie do tego, co jest już znane oraz sympatię, wywoływaną poprzez wspólną przynależność do jednego kręgu kulturowego. Uwzględnia także wpływ perswazyjny, wynikający z ujęcia treści w specyficznych formach. Używając modelu retorycznego, omawiane przez Autorkę wzorce można by zaliczyć do dziedziny *inventio* (np. niewątpliwy powab prostoty, który przejawia się w upraszczaniu skomplikowanych problemów w przysłowia; atrakcyjność metaforycznego, niebezpośredniego ujmowania zagadnień). Inne omawiane przez Autorkę przejawy perswazyjnego oddziaływania przysłów wpisują się w obszar *elocutio*, wraz z elementami tzw. *dispositio* wewnętrznej (tj. odnoszącej się do układu elementów wewnątrz zdania lub wewnątrz części zdania, jak w figurach retorycznych): chodzi o perswazyjny wpływ estetyki prostoty, czyli użycie zgrabnych form językowych, a także o wspomnianą wyżej metaforyczność.

Najbardziej rozbudowany rozdział to analiza pierwszego korpusu. Autorka przyjmuje jako swoją ramę teoretyczną trzy dzieła (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1957; Kienpointer 1992 oraz Walton, Reed i Macagno 2008), które ustanawiają standardy analizy schematów argumentacyjnych. Wśród omawianych schematów znajdują się też takie, które w teorii argumentacji klasyfikuje się jako sofizmaty (np. pochojne uogólnienie).

Jak wynika z badań, najliczniej w przysłowiaach występuje schemat przyczynowy. Autorka analizuje jego cztery formy: (a) zależność przyczynowo-skutkowa; (b) argument pragmatyczny; (c) argument z przyczyny sprawczej; (d) argument celowościowy. Następnie Autorka omawia specyficzną kategorię, zwaną argumentem z symptomów. Kolejna grupa to schematy argumentacji oparte na porównaniu, w których użyte są trzy zasady porównywania: symetria, proporcjonalność i hierarchia. Wśród schematów argumentacyjnych opartych na zasadzie przeciwieństwa, Autorka ilustruje schemat ambiwalencji oraz schematy wykorzystujące spójność i niespójność. Kolejne grupy przysłów ilustrują schematy oparte na zasadzie część-całość; schemat oparty na wzorcu definicji; schematy argumentów wymierzonych przeciw osobie (*ad hominem*); schemat argumentów wykorzystujących wyjątek od normy; schematy argumentów indukcyjnych; schematy argumentu z autorytetu; schemat argumentu z pochopnego uogólnienia. Mniej częste okazują się schematy oparte na: toposie rzeczywistość/pozór; nieprzewidywalności; stabilności/niestabilności; niesprawiedliwości; niemożliwości oraz na innych, okazjonalnie wykorzystywanych wzorcach.

Ostatni rozdział jest poświęcony analizie drugiego korpusu. Autorka dokonuje pragmatycznej analizy funkcji paremii w tekstach prasowych, skupiając się na omówieniu przysłów skonstruowanych jako akty asertywne oraz jako akty dyrektywne. Wśród przykładów są także fragmenty przysłów, nawiązania do przysłów, intertekstualność – fragmenty, wyzyskiwane w celach argumentacyjnych.

Praca Sarah Hoffmann stanowi oryginalny wkład w trzy dyscypliny. Po pierwsze, jest to cenny przyczynek do badań paremiologicznych. Autorka zastosowała kryteria argumentacyjne i pragmatyczne, które nader rzadko pojawiają się w badaniach przysłów. Z tego względu jej książka może być przydatna wszystkim badaczom, którzy zajmują się przysłowiami, zwłaszcza w niemieckim kręgu kulturowym.

Po drugie, analizy Sarah Hoffmann to interesujące rozwinięcie badań nad argumentacją. Specyfika zebranego korpusu pozwala na dostrzeżenie różnych subtelności argumentacyjnych, które umykają uwadze badaczy, pracujących na korpusach innych tekstów.

Po trzecie, nader interesujące jest zastosowanie narzędzi pragmatyki do analizy strategii argumentacji w tekstach prasowych, w których wykorzystywane są przysłowia lub ich fragmenty. Koncepcje pragmatyczne umożliwiły oryginalną interpretację sposobów argumentowania za pomocą tekstów dawnych (przysłów) w tekstach nowych (publikacjach medialnych).

Walorem pracy jest jej oparcie na bogatym materiale źródłowym i systemowość analizy. Nowatorskie podejście do analizy przysłów pozwoliło na wzbogacenie teorii argumentacji o subtelne rozróżnienia, istotne w badanym korpusie.

Z lektury książki wynika, że przysłowia są mądrością narodów także jako poręczne narzędzie argumentacji.

Bibliografia

- Kienpointer, Manfred.** 1992. *Alltagslogik. Struktur und Funktion von Argumentationsmustern.* Stuttgart-Bad Cannstatt: Frommann-Holzboog.
- Perelman, Chaim i Olbrechts-Tyteca, Lucie.** 1957. *Traité de l'argumentation. La nouvelle rhétorique.* Paris: PUF.
- Walton, Douglas; Reed, Chris i Macagno, Fabrizio.** 2008. *Argumentation schemes.* Cambridge: Cambridge University Press.